По-друге, предметом обговорення може стати проблемне питання, поставлене вчителем. Дискусії сприяють тому, що учень привчається свідомо ставитися до своєї мови: аналізує, критично оцінює її недоліки.

В якості засобів активізації навчання виступають зміст, методи, прийоми і форми організації навчального процесу. Таким чином, рівень активності школяра в процесі навчання визначається тим, наскільки зміст, методи і організація навчання сприяють цій активності.

Таким чином, застосування активних методів і прийомів навчання підвищує пізнавальну активність учнів, розвиває їх творчі здібності, активно залучає учнів в освітній процес, розвиває мовленнєву культуру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії: Навчальний посібник / Зязюн І.А., Сагач Г.М. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
2. Михайличенко О.В. Суспільно-політичні та гуманітарні науки: теорія, історія та методика навчання: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів [Текст з іл., передмова М. Б. Євтух] / О.В. Михайличенко – Суми: СумДПУ ім.А.С.Макаренка, 2011. – 347 с.
3. Сагач Г. М. Риторика: Підручник [2-ге вид., перероб. і доп.] / Г. М. Сагач. – К. : Ін Юре, 2000. – 567 с.
4. Томас Іржі. Мистецтво говорити / Пер. з чес.[2-е вид.] / Іржі Томас. – К. : Політвидав України, 1989. – 293 с.

УДК 37.013

Шапкіна Н. М.,
Київський національній
лінгвістичний університет

З ІСТОРІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОЛЕДСЬКОЇ ШКОЛИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

У статті йдеться про діяльність перекладачів м. Толедо, що у XII ст. увійшла в історію як школа перекладачів, яка поклала початок розвитку наукової думки в Європі.

Ключові слова: *Толедська школа перекладачів.*

Шапкина Н. Из истории деятельности Толедской школы переводчиков. *В статье идет речь о деятельности переводчиков г. Толедо, которые вошли в историю как школа переводчиков, которая положила начало развитию научной мысли в Европе.*

Ключевые слова*: Толедская школа переводчиков.*

Shapkina N. From the history of the activities of the Toledo school of translators. *The article deals with the activities of the translators of the city of Toledo, which entered the history as the school of translators, which marked the beginning of the development of scientific thought in Europe.*

Key words: *school of translators of Toledo city.*

З давнини, особливо з V ст., в усіх монастирях західної Європи здійснювалися переклади з грецької мови на латину, а з середини VIII ст., після арабського завоювання земель Західної Європи, постала необхідність перекладів з арабської мови на латинську і з латини – арабською.

У наслідок багатьох подій завойовницького характеру між народами, що населяли територію Європи і Близького Сходу, до початку IX століття на Іберійському півострові складається багатонаціональна культурно-історична ситуація: одночасно співіснують і успішно розвиваються кілька культурних традицій – іудейська, мусульманська і християнська.

Як зазначає російська дослідниця Ю. Л. Оболенська, «мудрі араби, уникаючи насильницької арабизації населення, вдаються до ефективного і цілком сучасного способу впровадження досягнень своєї національної культури і науки в іншокультурне середовище: вони створюють центри перекладу, так звані «школи перекладачів», де реалізуються усі ці мови одночасно.[1]

Одним із самих ранніх перекладів, які можна вважати окремим явищем перекладацької діяльності, були переклади Іоанна Скота Ериугєни (Johannes Scot(t)us Eriugena; 810—877) – ірландськогокого філософа, богослова, поета і перекладача.

У першій половині 860-х років Ериугєна переклав на латину всі твори Псевдо-Діонісія Ареопагіта, трактати Максима Сповідника «Ambigua ad Iohannem» і «Питання-відповіді Фалассію», а також трактат «Про природу людини» Григорія Ніського. Эриугєна також автор коментарів до твору «Про шлюб Філології та Меркурія» Марціана Капели, «Граматики» Присциана та інших античних праць.[2]

Його сучасником, що вніс значний внесок у розвиток перекладацької справи був Анастасій Бібліотекар (Anastasius Bibliothecarius; 810 (0810)-879) – італійський священник, історикк, перекладач. Народився в Тоскані, Італія. Був племінником Арсенія, єпископа Орте. Анастасій отримав прекрасну освіту, знав грецьку та латину, багато протягом життя займався перекладами. Анастасієм з грецької на латину були виконані переклади: Діяння

[1] Оболенская Ю. Л. Переводческая мысль в Испании XII – XVIII веков / Ю. Л. Оболенская // Юбилейный сборник статей «Вопросы иберо-романской филологии», МГУ им. М. В. Ломоносова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://lit-prosv.niv.ru/lit-prosv/articles-spa/obolenskaya-perevodcheskaya-mysl.htm

[2] Энциклопедический словарь / Под редакцией А. А. Ивина / Иоанн Скота Эриугена – М. : Гардарики. 2004.

Сьомого Вселенського собору; Діяння Константинопольського собору 869–870 рр.; Хроніки Святого Никифора Константинопольського, Георгія Синкелла і Феофана Сповідника.[1]

У попередніх нарисах ми вже зверталися до історії та періодизації перекладацької справи, з чого можна зробити висновок про основні віхи розвитку перекладу, які дають підстави вважати його одним із видів діяльності освітнього та навчального характеру.

Слід наголосити, що в історії розвитку перекладу основні віхи пов'язані з іменами великих людей, що істотно вплинули на розвиток людської цивілізації.

У різні часи переклади Цицерона (106 до н. е. – 43 до н. е.), богослова і творця латиномовної Біблії Ієроніма Стридонського (419 – ?), німецького гуманіста і реформатора, творця німецькомовної Біблії Мартіна Лютера (1483-1546,), Етьєна Доле (1509-1546) – французького друкаря, що дав світові перший латиномовний Псалтир, стали історичними віхами перетворення перекладу у вид просвітницької роботи.

Усі вони різною мірою при здійсненні перекладів удосконалювали тексти, привносячи в них свої підходи до тлумачення їхнього змісту.

Першим, хто почав давати пояснення до своїх перекладів, був римлянин Цицерон (106 до н. е. – 43 до н. е.), який у передмові до власного перекладу з грецької мови промов ораторів Есхіна (грец. Αἰσχίνης; 389 до н. е. – 314 до н. е.) і Демосфена (грец. Δημοσθένης; 384 до н. е. – 322 до н. е.) «виправдовувався» перед сучасниками за свій ораторський підхід у перекладі кожного твору: «Їхні промови я вирішив перекласти так, щоб усі їхні чесноти були відтворені в перекладі, тобто всі їхні думки, як за формою, так і за змістом і чергуванням слова ж лише остільки, оскільки це дозволяють умови нашої мови...».[2]

Багато пізніше, але ще у межах середніх віків, англійський філософ Роджер Бекон (Roger Bacon; 1214–1292) у своєму трактаті «Третій твір» (Opus Tertium) виставив вимогу свідомого підходу до передачі змісту оригіналів за допомогою перекладу на основі знання мов і різних наук. Розмірковуючи про співвідношення інтелекту людини та його душі за перекладами праць Аристотеля, він зазначив: «Ми знаємо, що перекладачі пропонують невірне тлумачення в силу невігластва і зіпсованих грецьких копій».[3] З цього слід зробити висновок, що з давнини у перекладі текстів з інших мов важливим виступала не дослівність, а його істинне тлумачення. Ця особливість підтверджує думку про те, що перекладацька справа завжди мала просвітницький характер.

На думку російських дослідників А. Б. Федорова та О. І. Костікової, продовжуючи традицію вільного перекладу, започатковану Цицероном, грек Ієронім Стридонський (340–420) у своєму трактаті, відомому як «Лист Паммахію», теж «виправдовується» перед сучасниками за недослівний переклад.

У подальшому німець Мартін Лютер, який зіграв величезну роль у становленні сучасної німецької мови, пояснює і виправдовує свої конкретні перекладацькі рішення в перекладі біблійних текстів.

А француз Етьєн Доле, як зазначають у своїх працях Костикова О. И. і Федоров А. В., вперше спробував вивести правила хорошого перекладу на підставі законів ораторського мистецтва, вперше дав широкого розповсюдження науковим трактатам Галена, а також – всупереч існуючої тоді заборони – Псалтир, за що був спалений на багатті інквізиції за конкретну приватну, перекладацьку вільність.[4]

На нашу думку, усі пояснення цих та інших перекладачів щодо вільного підходу до перекладу були ні чим іншим, як намагання виправдати перед середньовічним науковим невіглаством просвітницький характер своєї перекладацької роботи.

То ж не дивним було те, що у певний період, а саме з IX століття об'єктивно постала необхідність створення певних інституцій, які могли б організовано втілювати у життя результати перекладацької роботи.

Це були центри перекладачів – перекладацькі школи. Як свідчать багаточисельні популярні джерела з європейської медієвістики, у XII столітті в іспанському місті Толедо з'явилася перекладацька школа, що проіснувала близько 200 років. У школі Толедо були представлені майже всі мови цивілізованого світу того часу. Однак, існування самої школи як установи (центру) одними дослідниками спростовується, а іншими стверджується, хоча автентичних історичних документів про існування такої школи немає. Ми схиляємося до думки про те, що саме поняття «толедська школа перекладачів» виникло на основі того доробку організаторів і виконавців перекладів наукових текстів у Толедо, що відкрили світові найзначущі досягнення античної та середньовічної науки.

[1] EdwART Католическая энциклопедия // Анастасий Библиотекарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://enc-dic.com/catholic/Anastasi-bibliotekar-428.html

[2] Цицерон М. Туллий. Полн. собр. речей в русском переводе / М. Цицерон. – СПб., 1901, т. 1. – С. LXII, LXIII.

[3] Роджер Бэкон. Фрагменты из трактата «Opus Tertium». Глава XXIII / Роджер Бэкон. Перевод А. В. Апполонов по изданию Fratris Rogeri Baconis Opera quaedam hactenus inedita, ed. J.S. Brewer (London, 1859).

[4] Костикова О. И. История перевода: предмет, методология, место в науке о переводе / О. И. Костикова // Вестник Московского университета. Сер. 22. Теория перевода. – 2011. – № 2; Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков. Учеб. пособие. – [5-е изд.]. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ; М. : ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – С. 31.

Найбільш достовірною версією, на наш погляд, є версія відомого англійського ісламознавця У. Монтгомери Уотта (William Montgomery Watt; 1909–2006), яку він виклав у своїй книжці «Вплив Ісламу на середньовічну Європу» (TheInfluence of Islam on Medieval Europe), що вийшла у 1972 р.[1]

Ця версія має широкого популярного розповсюдження в усіх іспаномовних енциклопедичних джерелах, а також університетах Іспанії.

Наприклад, іспаномовна інтернет-енциклопедія Wikipedia так зазначає походження школи: «Як зазначено сучасною історіографією, поняття школи перекладачів Толедо з'явилося у XII столітті. Його поява зумовлювалася виникненням у Толедо великої кількості перекладів та інтерпретації класичних філософських і наукових текстів з грецької, арабської мов та івриту на латинську та кастильську мови».

Початком існування школи стали переклади філософських і богословських текстів, здійснених Домінго Гундісалво (Dominicus Gundissalinus; 1115– після 1190), який за деякими джерелами вважається першим директором Толедської школи.

Ось, як подається історична довідка виникнення Толедської школи перекладачів в Іспанському Університеті Кастилії-Ла-Манчі (Universidad de Castilla-La Mancha), одна з філій якого знаходиться у Толедо: «Між XII і XIII століттями в Толедо виникає культурний феномен, відомий як школа перекладачів. Цей факт не повинен приводити до думки про те, що це була школа, що складалася з вчителів та учнів. Це була група людей, які упродовж багатьох років працювали разом і перекладали надбання і мудрості Східної Європи і, особливо, стародавніх греків і арабів. Коли кастильський король Альфонсо IV у 1085 р. захопив місто Толедо, він дізнався, що в бібліотеках Толедо існує багато оригінальних робіт, у тому числі видатні твори зі знаменитої бібліотеки Кордовського халіфату – середньовічної мусульманської держави, що існувала на території сучасних Іспанії і Португалії у 929–1031 рр. зі столицею у м. Кордова.

При наявності у Толедо великої кількості єврейських учених і прибулих у місто християнських інтелектуалів, Толедо став першим посередником між культурою Заходу і Сходу». [2]

На думку дослідників іспанської історії, зокрема Хосе Абела (José Luis Abellá), Толедська школа перекладачів у перші десятиліття XII століття проявляє себе в різних містах Арагона. Це дає підставу виділити перші три десятиліття XII століття в самостійний початковий етап цього руху.

За ним послідували два періоди, що були пов'язані з іменами архієпископа Раймундо та королем Кастилії Альфонсо X.[3]

Перший період – виникнення школи прийнято вважати 1130 роком. Її засновником вважається канцлер Кастилії, архієпископ Раймундо (Raimundo; 1125–1152). Цю посаду він обіймав у період з грудня 1125 по 1151 р., тож початок діяльності толедської колегії перекладачів припадає на 1130-і роки XII століття, коли в Толедо почали з'їжджатися вчені, шукачі арабської мудрості з різних країн Європи, які дізналися про відкриття центру розповсюдження знань за допомогою перекладів старовинних трактатів.

До нас дійшли відомі імена таких видатних єврейських і арабських мислителів: Ібн-Дауд (1110–1180) – вважається першим єврейським філософом, що розвивав учіння Аристотеля; Ієхуда Галеві (1075–1141) – однин із єврейських філософів, основоположників сіонізму; Абу ібн Баджа (1070–1138) – прихильник Аристотеля, розвивав учіння про тотожність людського буття з усесвітнім; Мухаммад ібн Рушд (1126–1198), що переклав з сирійської мови і прокоментував низку творів Аристотеля. Але перекладацька робота цих учених мала поодинокий характер і тільки сприяла розвитку наукової цікавості до творів грецьких і арабських філософів античної і ранньосередньовічної науки.

До такого прикладу можна віднести перекладацьку діяльність Жерара з Кремони (Італійця) (Gérard de Crémone; 1114–1187), який, вивчаючи математику та інші науки у Толедо, переклав на латинь деякі трактати Птолемея, Аль-Газена, Аль-Фарабі.[4]

На думку дослідників, Жерар був найплодовитішим перекладачем з арабської на латинську мову в XII столітті. Як зазначає О. В. Журавльов, «...джерела вказують різну кількість перекладених ним книг – від 60 до 86. Правда, є свідчення того, що чимала частина з цього воістину колосального обсягу виконаної роботи теж падає на плечі його численних помічників, швидше за все, з числа біженців з еміратів, які знали арабську краще, ніж їх керівник. У Толедо він перекладає не тільки текст «Альмагеста» Птоломея з арабської версії Аль Хайяя бен Юсуфа бен Маттара, який ще в IX столітті переклав цей трактат з сирійської мови на арабську, а і «Геометрію» Евкліда, і «Канон» Авіценни та низку математичних робіт кінця минулого і початку нового тисячоліття, а також багато творів з хімії, алхімії і астрології».[5]

Відомий французький дослідник історії філософії середньовіччя Етьєн Жильсон (Étienne Gilson; 1884–1978) у своїй книжці «Філософія у середні віки» (Etudes de philosophie medievale, 1922 р.) про виникнення феномену Толедської школи пише так: «У середині XII століття француз Раймонд де Совта, архієпископ Толедо

[1] W. Montgomery Watt. TheInfluence of Islam on Medieval Europe / W. Montgomery Watt // Edinburgh University Press, 1972.

[2] Universidad de Castilla-La Mancha // Historia de la Escuela de Traductores de Toledo [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uclm.es/escueladetraductores/historia/

[3] Abellán J. L. Historia crítica del pensamiento español. T. 1. – [2-a ed.] / J. L. Abellán. – Madrid, 1988. – P. 210–211.

[4] Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона / Жерар – итальянский ученый. – С.-Пб. : Брокгауз-Ефрон. 1890–1907.

[5] Журавлев О. В.Толедская школа переводчиков (очерк историографии) / О. В. Журавлев // Альманах VERBUM 5. Образы культуры и стили мышления: иберийский опыт / Medieval Studies [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.academia.edu/8753317/VERBUM_5

приблизно в 1126–1151 рр., доручив місцевим ченцям і вченим перекласти на латинську мову низку праць Аристотеля, Аль-Фарабі, Авіцени, Аль-Газалі та Гебироля. Серед перших перекладачів виділяються два імені: Домінік Гундисеалін, якого часто називали Гундесальві, який також писав оригінальні трактати та Ібн Дауд (Авендеат, Аведаут).

Зустрічається також ім'я Іоана (Хуана) Іспанського (Johannes Hispanus). Невідомо, чи є він однією і тією самою особою, що й Хуан Толедський чи Хуан Севільський. А, можливо, усі ці імена належать Авендеату (Ібн Дауду). Ці перекладачі працювали в складних умовах. Арабські тексти Аристотеля, якими вони володіли, були перекладами з сирійських джерел. Щоб перекласти їх на латинську мову, часто потрібно було знайти єврея або араба, який дослівно перекладав їх на народну (кастильську) мову, а потім дослівно перекладати їх на латинь. Ці переклади були настільки «темними і туманними», що переклади Аристотеля, зроблені дещо пізніше в Італії, неминуче знайшли більш широке визнання».[1]

Однак ім'я Іоана Севільського (Іоана Іспанського, Іоана з Толедо) у сучасних джерелах з історії Іспанії згадується дещо по іншому: це іспанський астролог, найбільший перекладач астрологічних творів з арабської мови на латинську у XII ст. Працював під заступництвом Раймонда, архієпископа Толедо з 1126 по 1151 р. Хоча Іоан перекладав математичні, медичні та філософські трактати, більшість його перекладів – з астрології. Серед них – "Початки астрономії" Аль Фаргані (1135), "Про натальні карти" ("Про вироки народжень") Аль Хайята(1153), "Таємниця таємниць" Псевдо-Аристотеля (1176–1180), твори Абу Ма'шара, Машаллаха, Сабіта Ібн Курри, Ібн Абі-р-Риджала, Аль Кабісі.

Його переклади продовжували використовуватися в Пізньому Середньовіччі, а з винаходом книгодрукування багато з них були опубліковані в числі перших книг. У 1142 р. Іоан написав власну роботу «Epitome totius astrologiae», що складається з «Введення в астрологію» і 4-х книг астрологічних суджень. Він був не тільки перекладачем і компілятором, але й практикуючим астрологом.[2]

Вважається, що першим організатором і керівником перекладацької роботи колегії був архідиякон із Сеговії Домінго (Домінік) Гундисальво (Dominicus Gundissalinus; icп. Domingo Gundisalvo; 1115–1190,), який вніс найбільший внесок у її досягнення. Гундисальво переклав майже всі твори Авіцени (Avicena), Аль Фарабі (Al-Farabi), Аль Газалі (Al-Ghazali), Аль Кінді (Al-Kindi), Ісаака Ізраелі (Isaac Israeli).

Разом з Гундисальво головним перекладачем з арабської мови на кастильську і з кастильської на латинь був Йоганес Іспанський (Iohannes Avendehut Hispanus; ? – 1180). Він також перекладав арабських авторів Аль Баттані (al-Battani), Аль Кабісі (Alcabitius), Сабіт ібн Кора (Thabit ibn Qurra), Ахмад ибн Юсуфа (Ahmad ibn Yusuf). Його переклади відзначалися своєю інтерпретацією. Крім того, він був автором декількох збірників, які були компіляцією творів з астрології, які він перекладав і вивчав раніше.[3]

Іще одним головним перекладачем з арабської на латину, який працював з Гундисальво та Йоганесом Іспанським, був Жерар із Кремони (Gherardus Cremonensis; 1114–1187), який на думку більшості дослідників, вважається найрезультативнішим перекладачем з арабської та грецької мов на латину того періоду. Його перекладацька спадщина налічує 87 книг.

Він перекладав в основному тексти з астрології і математики. Його головною заслугою був переклад трактату Птоломея «Альмагест», який у подальшому був визнаний найкращим у Європі і аж до XV століття був основою астрономії до того, як його положення не були спростовані польським астрономом Миколою Коперником (1473–1543).[4]

Сучасні історичні джерела зберегли інші імена вчених-перекладачів, науково-перекладацька робота яких поширювала славу Толедської школи в Європі та зумовила виникнення і розвиток її традицій.

Альфред Сарешельський (Alvred Alphitus, Alphredus Anglicus etc.; 1175–1245) – англійський схоласт. Наприкінці XII ст. працював у Толедо, перекладав твори Аристотеля і Авіцени (Ібн Сіна; 980–1037) разом зі своїм співвітчизником Даніелем із Морлі (Daniel of Morley). Завдяки їм були перекладені наукові трактати Аристотеля «Книга про причини» і «Теологія».

Як свідчать джерела, до толедської школи слід віднести Платона із Тіволі (Plato Tiburtinus, Plato of Tivoli) – італійського математика, астронома і астролога, який проживав у Барселоні, де перекладав з арабської та івриту на латину. Відомостей про його життя не збереглося, а головними його перекладами стали трактати арабського астронома і математика Аль Баттані, які були видані в 1537 р. у Нюрнберзі та в 1645 р. – у Болоньї.

Платон із Тіволі був першим, хто переклав інформацію про астролябію з арабської мови.[5]

Рудольф з Брюгге (Rudolf (Rudolph) of Bruges; роки життя невідомі) жив у XII ст. у Тулузі, але належить до толедської школи. У 1144 р. він переклав з арабської мови на латинську «Планисферіум» Птолемея. У своїй праці користувався арабським перекладом. Праці Рудольфа з Брюгге були надруковані у 1507 р. у Римі, разом з

[1] Жильсон Э. Философия в Средние века. От истоков патристики до конца XIV века / Жильсон Э.; пер. с французского. – Москва : Республика, 2004. – С. 286.

[2] Thorndike L. A History of Magic and Experimental Science during the First Thirteen Centuries of Our Era. Vol. II. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.astrokot.kiev.ua/biografia/i/ioann.htm

[3] Juan Hispalense [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://es.wikipedia.org/wiki/Juan_Hispalense

[4] MacTutor History of Mathematics archive // University of St Andrews / Gerard of Cremona [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wiki2.org/wiki/Gerard_of_Cremona

[5] Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона / Платон из Тиволи или Платон Тибуртинский. – С.-Пб. : Брокгауз-Ефрон. –1890–1907.

«Географією» Птоломея і в 1536 р. у Базелі разом з іншими творами з астрономії під загальним заголовком «Sphaerae atque astrorum coelestium ratio, natura et motus».[1]

Роберт Честер (Robertus Castrensis; роки життя невідомі) – англійський дослідник-перекладач арабійських наукових трактатів. Працював на півночі Іспанії у 1140-х роках, переклав декілька важливих книг з алхімії Джабір ибн Хайяна (721–815) та Аль Хорезмі (780–850). При перекладі книги Аль-Хорезмі про алгебру Роберт Честер знайшов помилку при визначенні поняття «синус». Але ця помилка була знайдена не на математичній основі, а внаслідок невірного тлумачення філологічного характеру.[2]

Як зазначається в історичних джерелах, період з 1150 р. до кінця XII був менш яскравий і менш інтенсивний у розвитку перекладацьких традицій. За деякими джерелами, цей період вважається перехідним. Після смерті архієпископа Раймундо в 1152 р. розвиток цих традицій продовжуються вже в наступному столітті.

Історія пам'ятає, принаймні, три найважливіші фігури у цьому перехідному періоді між століттями – Майкл Шотландець (Michael Scot), Маркос із Толедо (Marcos de Toledo) і Герман Германський (Hernán Alemán).

Майкл Скот (Michael Scotus; 1175-1232) – шотландець, який з 1220-х років до самої смерті працював у Толедо, перекладаючи твори Аристотеля, зокрема 19 книг його знаментої Історії (Aristotle's. Historia Animalium). До його заслуг належать також переклади філософських трактатів Аль Фарабі (Divitione Philosophiae), перекладених у XII столітті Гульдисалбі, до яких він зробив уточнення і правки. За життя Майкл Скот став легендарною особистістю. Відомі перекази про заняття Скота магією, проте у своїх творах він засуджує магію і некромантію. Його постать алегорично використовується у багатьох літературних творах, зокрема, Данте, Бокаччо.

Маркос із Толедо (Mark of Toledo; 1193–1216). Іспанський лікар і перекладач на латину. Один із перших перекладачів Корану. У 1209 р. переклав на латину арабські версії трактатів Гіппократа та Галена, а також низку грецьких трактатів з біології.

Герман Германський (Герман ель Алеман, Hermannus Alemannus; ?–1272) працював у Толедо у 1240–1256 рр. Зробив переклад «Псалтиря» з єврейської мови на іспанську, також «Риторику» та «Нікомахову етику» Аристотеля. Перекладав також медичні трактати Авіцени (Ібн Сіни) та алхіміка Аль Фарабі.

Після смерті Раймундо в 1152 р. перекладацька діяльність у Толедо значно знизилися. Наступний період впродовж майже ста років на думку більшості дослідників, вважається перехідним, і перекладацька діяльність Германа Германського і Майкл Скота більше за все належала як до першого, так і до перехідного періоду.

Другий період становлення Толедської школи повязаний з правлінням короля Кастилії Альфонса X (Alfonso X of Castile; 1221–1284), який вступив на престол 30 травня 1252 р. З початку свого правління Альфонсо почав залучати єврейських, християнських і мусульманських учених до свого двору для того, щоб перекладати книги з арабської мови та івриту на латинь і кастильську мову.

Ця група вчених сформувалася у так званий королівський колегіум (скрипторій), який у подальшому дістав назву «Толедська школа перекладачів» (Toledo School of Translators, Escuela de Traductores de Toledo).

Їхня діяльність у подальшому широко сприяла розвитку кастильської мови у навчанні, науці і літературі, що заклало основи виникнення нової іспанської мови. Цьому сприяло широке застосування кастильської мови в королівській канцелярії, де вона прийшла на зміну латині, яка до цього часу була мовою королівської дипломатії в Кастилії і Леоні.

Одним із перших перекладів, який був здіснений залученими знавцями мов, був переклад «Панчатантри» (Panchatantra, Pañcatantra, पञ्चतन्त्र, Five Principles or Techniques, П'ятикнижжя) – всесвітньо відомої збірки індійських казок, байок, оповідань і притч, авторство яких приписується індійському вченому і оратору Вішну Шарма (Vishnu Sharma, विष्णुशर्मन् / विष्णुशर्मा; III ст.). Основний зміст Панчатантри складав моральні настанови правильної поведінки і мудрості управління: У царя Амарашакті було три проблеми, які стосувалися ледачих синів. Щоб пробудити їхній розум, цар закликав мудреця Вішнушармана, щоб той взявся за шість місяців навчити царевичів науці правильної поведінки. З цією метою він написав п'ять книг, які по черзі повідав своїм учням.[3]

Панчатантра побудована у формі п'яти прозаїчних повістей: «Роз'єднання друзів», «Придбання друзів», «Війна ворон і сов», «Втрата набутого» та «Нерозумні вчинки». Її мета – навчання юнаків знатних родів дипломатії і хорошому санскриту. Таким чином, Панчатантра – це свого роду навчальна книга, дидактичний твір. Але її дидактика має дуже мало спільного з мораллю, оскільки вона виникла у середовищі городян-сектантів і виражала інтереси цього середовища. Її друга мета – показати, що закони моральності не абсолютні, що вони відступають на задній план перед ідеєю добробуту держави.

У середині VI століття Панчатантра була перекладена на середньоперсидську мову. Цей переклад не зберігся, але ліг в основу арабської версії, відомої під назвою «Каліла і Димна» (близько 750 р.), що послужила основою численних перекладів на європейські мови, у тому числі і на кастильську.[4]

При роботі над цим перекладом сформувалася певна методика, яку створив і особисто керував нею король Альфонсо X. Як зазначається у популярному англомовному енциклопедичному виданні Wikipedia, ця методика

[1] Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона / Рудольф из Брюгге. – С.-Пб. : Брокгауз-Ефрон. – 1890–1907.

[2] Encyclopedia that anyone can edit. 4,641,173 articles in English, Robert of Chester [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_of_Chester

[3] Institute for Oriental Study, Thane / HISTORY OF MIGRATION OF PANCHATANTRA, LATE TRANSLATIONS OF PANCHATANTRA AND KATHA LITERATURE [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.orientalthane.com/speeches/speech2008.htm

полягала у таких діях: «Спочатку вчений (перекладач) диктував переписувачу еквівалент перекладу на латинську мову і той записував перекладений текст. Потім перекладач, з досвідом роботи в декількох мовах, перекладав із латині на іспанську і писар записував текст іспанською мовою.

Потім робота писаря розглядалася одним або декількома редакторами. Серед цих редакторів був і сам король Альфонсо, який мав великий досвід у багатьох дисциплінах, таких, як наука, історія, право, і література. Він перевіряв результати роботи кожного із редакторів перекладу, заохочуючи кращих».[1]

Толедська перекладацька школа, або колегія, з часом перетворюється у міжнародний перекладацький центр, ареал прикордонної культури. Відтоді почалася наполеглива робота з перекладу книг, що містили наукові знання попередніх століть.

Під керівництвом Альфонсо школа набула великої слави завдяки єврейським вченим (сефардам), що дуже добре володіли арабською та іспанською мовами. Як свідчать сучасні енциклопедичні джерела, племінник короля Хуан Мануель (Juan Manuel) у своїх спогадах згадує, що король Альфонсо X був настільки вражений інтелектуальним рівнем єврейських учених, що доручив їм переклад Талмуду (івр. תַּלְמוּד, «навчання») і Кабали (івр. קַבָּלָה, «отримання, надбання») – головного закону і традицій поведінки євреїв.

До одного із перших перекладів цього періоду також слід віднести старовинний трактат невідомих авторів «Lapidario» – книга про лікувальні властивості різних порід каменів. Цей переклад здійснив особистий лікар короля Ієгуда бен Моше ха-Коэн (Ієгуда Моска, роки життя невідомі). Ієгуда бен Моше був одним з найпомітніших єврейських перекладачів у цей період, а також працював в якості особистого лікаря короля ще до того, як Альфонсо був коронований. Серед його найбільш помітних перекладів, окрім «Lapidario», є «Picatrix» (араб. غاية الحكيم, мета мудреця; лат. Picatrix и Picatris) – середньовічний манускрипт із астрології, магії та талісманів – книга, що описує магічні процедури і заклинання для виклику духів (демонів) і містить різноманітні рецепти чаклунства. Вона була написана у XI ст. невідомими арабськими авторами і перекладена Ігуєдою на іспанську, потім на латинь. Він також зробив переклади Птоломея – 15 трактатів із астрології і впливу зірок на людину і про властивості 360 каменів, які здатні відігнати негативні астральні впливи. Найбільшим науковим досягненням діяльності Ієгуди бен Моше було створення так званих «Альфонсових таблиць» (The Alfonsine tables; Spanish: Tablas alfonsíes, Latin: tabulae alphonsinae), які створив разом із відомим астрономом Ісааком Ібн-Сідом (Zag, Cag) у період з 1252 по 1270 рр.

Для створення таблиць Ісаак Ібн Сід застосував методи Клавдія Птоломея, розділивши рік на 365 днів, 5 годин, 49 хвилин 16 секунд. Також у створенні таблиць були застосовані витяги інших досліджень ісламських астрологів, трактати яких були перекладені на іспанську мову Ісааком Ібн Сідом. До перекладів з грецької, арабської, єврейської мов він за указом короля Альфонсо залучив велику кількість перекладачів, відомості про яких обмежуються іменами: Абен Рагел (Aben Raghel) і Абен Мосіо (Aben Musio) із Севільї, Жзеф абен Алі (Joseph Aben Alí) і Якобо Абенвена (Jacobo Abenvena) із Кордови та більше пятдесяти перекладачів із Гасконії та Парижу. Як відомо, Альфонсовими таблицями середньовічні вчені користувалися впродовж наступних століть до нових досягнень астрономії Миколи Коперніка.

Ісаак Ібн-Сід за дорученням короля зробив переклади кількох наукових трактатів з астролябії «Libro del astrolabio redondo», до яких сам король Альфонсо написав передмову.

Ісаака-ібн-Сід, використовуючи переклади арабських астрономів, склав трактат «Libro del relogio del palacio de las oras», що включав в себе дизайнерський опис королівського палацу, у якому вікна розташовані так, що світло, яке потрапляє до них протягом дня, буде вказувати час на внутрішньому дворику.

Іще один перекладач, що входив до Толедської школи і користувався великою популярністю у короля, – равін Зед Сужірменза (Rabbi Zag Sujurmenza). За наказом короля він перекладав твори Птоломея. Використовуючи переклади інших астрологів, написав трактат «Astrolabio redondo» (Сферична астролябія).

До перекладачів, які увійшли в історію Толедської школи слід віднести і сина короля Альфонсо – Санчо (1258–1295), який після смерті свого батька став королем Кастилії, Леону і Галисії. В історію він увійшов як Санчо IV Хоробрий (Sancho IV the Brave). Санчо переклав з арабської на іспанську декілька книг Альзахена (Ibn al-Haytham), присвячених побудові всесвіту та Альваркалі (Ibn Zarqala), присвячених астролябії. Різні джерела свідчать про багатьох перекладачів, імена яких проходять у відомостях, що характеризують епоху правління Короля Альфонса X.

Серед християнських перекладачів згадуються імена Альваро де Овьедо (Alvaro de Oviedo), Маэстре Бернардо (Maestre Bernardo), Пьетро де Реджо (Pietro de Reggio), Едіжіо Тебладіс (Edigio de Tebladis), Маэстре Джоан із Кремона (Maestre Joan de Cremona), Хуан Мезіна (Juan de Mesina), Бонавентура із Сієни (Bonaventura of Siena).

Після смерті Санчо IV Хороброго більша частина команди перекладачів почали займатися іншими видами діяльності, відповідно до нових вимог своїх повелителів, і багато з них залишають місто Толедо.

Один із відомих сучасних американських дослідників Скот Монгомері (Scott L Montgomery) у своїй книжці «Наука про переклад» зазначає, що дванадцяте століття стало відомим як століття перекладу . До середини тринадцятого століття вчені переклали більшу частину стародавньої науки на латинь, у тому числі праці таких великих людей, як Аристотель, Птолемей, Евклід і Гіппократ, які були збережені на арабській мові протягом

[1] Great gets even greater / Toledo School of Translators [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wiki2.org/wiki/Toledo_School_of_Translators

сотень років. Ці твори були перекладені з грецьких, перських та індійських книг або були написані мусульманськими вченими.

Школа Толедо представила інтелектуальні двері, через які це неймовірне джерело знань стало відомим на Заході.

Багато перекладачів з арабської на латину працювали поодинці, однак звичайний метод перекладу був для усіх учених один. Основна процедура полягала у такому: один учений перекладав арабський текст на просторіччя, а інший – з жаргону виробляв латинський проект.[1]

Загально визнано, що Толедо був головним перекладацьким центром у Середньовічній Європі, але поряд з ним були осередки або окремі явища перекладацької діяльності, які не можуть бути поза увагою дослідження їхньої діяльності.

Так, у Палермо (Сицилія), при дворі імператора Вільгельма II Доброго (Guglielmo II, Guglielmo il Buono; 1153–1189) – третього короля Сицилійського королевства з династії Отвілів відомим перекладачем був Євгеній Палермський (Eugenio da Palermo; 1130-1202) – сицилійський адмірал. Після того як нормани в XI столітті відвоювали Сицилію у арабів, Сицилія стала островом трьохмовної цивілізації: грецької, латинської та арабської. Євгеній Палермський найбільше відомий як перекладач з грецької та арабської, але за даними досліджень британської дослідниці Евеліни Джемісон (Evelyn Mary Jamison; 1877–1972), він автор літературних хронік «Liber de Regno Sicilie» (Історії сицилійських тиранів), що охоплює події 1154–1169 рр. У своїй книзі він дав розгорнуту розповідь про події, що відбувалися в Сицилійському королівстві за часів царювання Вільгельма I Злого (Guglielmo I il Malo; 1126(1126)–1166) і Вільгельма II Доброго. Ці хроніки виходили під псевдонімним автором Гуго Фальканд (Hugo Falcandus).

Тому передбачається, що в історію Евгеній Палермський увійшов і як літописець під цим псевдонімом, хоча існує думка про те, що це були різні люди.[2] У 1154 році Євгеній Палермський переклав з арабської на латинську трактат Птолемея «Оптика», який зберігся в 20 манускриптах. Слід наголосити, що ця праця Птолемея збереглася і стала відомою у Європі завдяки перекладу Євгенія, оскільки у Толедо вона ніким не перекладалася. Євгеній Палермський також переклав з грецької на латину пророцтва античних сивіл (пророчниць) з Еритреї, в яких є безліч відомостей про майбутні тектонічні катаклізми, які належить пережити всьому людству вже в найближчому майбутньому.

Деякі дослідники, зокрема згадуваний раніше О. В. Журавльов, вважають, що розвитку толедської перекладацької традиції перекладу сприяли перекладачі інших держав. Прикладом може бути Аделард Батський (Adelard of Bath; близько 1080–1160) – англійський філософ-схоласт.

Навчався в Турі та Лані, здійснив семирічну подорож по Північній Африці і Малій Азії. Після повернення написав кілька оригінальних творів, переклав найважливіші наукові праці з грецької та арабської на латинську мову, зокрема «Начала» Евкліда та астрономічні таблиці Аль-Хорезмі.[3]

Як зазначає О. В. Журавльов, «відома ще одна пара перекладачів – Роберт з Ретини, що в графстві Честер (він же Роберт Кетененский, а також Англус, Англигена, Англикус) і Герман Ель Далмата або Герман Схоластикус з Карінтії. До Іспанії Роберт подорожував по Франції, Італії, Далматії, Греції, Сирії. Разом з Германом вони, за свідченням Клюнийского абата, вчили астрології студентів у містах в долині Ебро. Їхня популярність як перекладачів зобов'язана перекладу з арабської на латинську мову Корану на замовлення П'єра Високоповажного. Вважається, що в цьому їм допомагав Педро Толедський. Герман здійснив переклад «Планісфери» Птолемея, а також присвятив низку праць викладу вчення Магомета.

З перекладачів, так би мовити, третього плану, які працювали в християнській Іспанії в цей час, вкажемо також на єврея Абрама (або Савасадора) з Барселони, Платона з Тиволі, які переклали на латину природничо-наукові праці арабів і євреїв і англійця Аделарда з Бата, автора трактату «De eodem et diverso».[4]

До цього ряду слід віднести і Пітера Пуатье (Petrus Pictaviensis; близько 1130–1215) – французького монаха, секретаря абата Петра Високоповажного (Peter the Venerable (1092–1156), який вважався найкращим редактором перекладів, які здійснювалися толедськими перекладачами.

Генрі Аристипус (Henry Aristippus of Calabria; 1105–1162) – італійський архилиякон із Катанії. Перекладав на латинь «Альмагест» Птоломея, трактат «Федон» Платона та «Метеорологію» Аристотеля. На прохання короля Сицилії Вільгельма I перекладав трактати Костантинпольського архієпископа Григорія Богослова.

Авраам бар-Хія (івр. חייא בר אברהם, Abraham Judaeus; 1065(1065)–1136) – єврейський математик, астроном і перекладач. Перший автор наукових і філософських книг на івриті, зокрема розробив наукову термінологію на івриті, якою користувалися в подальшому єврейські філософи Середньовіччя. Спільно з Платоном із Тіволі в період 1134–1145 переклав з арабської мови на латинську більше десятка наукових трактатів з математики та

[1] Scott L Montgomery. Science in Translation: Movements of Knowledge through Cultures and Time / Scott L Montgomery. – Paperback, 2002. – 297 p.

[2] Jamison, Evelyn. Admiral Eugenius of Sicily, his Life and Work and the Authorship of the Epistola ad Petrum and the Historia Hugonis Falcandi Siculi. – London, 1957.

[3] Новая философская энциклопедия: В 4 тт. / АДЕЛАРД / Под редакцией В. С. Стёпина. – М. : Мысль. 2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/7816/

[4] Журавлев О. В.Толедская школа переводчиков (очерк историографии) / Альманах VERBUM 5 / Образы культуры и стили мышления: иберийский опыт / Medieval Studies / О. В. Журавлев. – Режим доступу : http://www.academia.edu/8753317/VERBUM_5

астрономії. Серед виконаних перекладів – «Чотирьохкнижжя» Птолемея, «Сферика» Феодосія, трактат «Про рух зірок» Аль-Баттані.[1]

Історичні енциклопедичні джерела містять імена інших італійських перекладачів, які впродовж XII століття сприяли розвитку перекладацької справи: Джемс з Венеції (James of Venice; роки життя невідомі) – перекладач. Названий першим систематичним перекладачем Аристотеля і Боеція (the first systematic translator of Aristotle since Boethius).

Перекладачі більш пізнього періоду свою увагу звертали вже на вдосконалення перекладів античності та на переклади більш сучасних арабських і грецьких текстів. До них слід віднести Арнольда з Віланови (Arnaldus de Villa Nova (Arnaldus Villanovanus; 1235–1313) – йому приписують переклади низки медичних трактатів з арабської мови, у тому числі Ібн Сіни (Avicenna), Коста Ібн Лука (Costa ben Luca) і Галена.

Джон Капуа (John of Capua; 1262–1269) – італійський, єврейський перекладач. Перекладав з івриту на латинь версію равіна Джоела з Kalilah wa-Dimnah під назвою Directorium Vitae Humanae. Також переклади трактатів Аль-Taisir «Про хвороби». Його переклади були широко розповсюджені майже на всіх європейських мовах.

Роблячи підсумок вищезазначеному, слід наголосити на тому, що історія перекладу лише формально звернена до минулого. Насправді вона відновлює діалектичну єдність між конкретними історичними фактами минулого і їхнім узагальненням та критичною оцінкою з позицій сьогодення і спирається на весь історичний досвід.

Традиційною історією визначено, що середньовіччя у іспанському регіоні Європи почалося з моменту мусульманської навали в 711 р. і закінчилося захопленням християнами останнього оплоту ісламу, Гранадського емірату, вигнанням євреїв з Іспанії і відкриттям Нового Світу Колумбом у 1492 р.

У 1130 році відбулася знаменна подія, що вплинула на всю історію перекладу в Європі. У Толедо була відкрита перша і єдина в Європі (аж до Нового часу) школа перекладачів. Школа перекладачів Толедо у своєму розвитку мала два періоди свого становлення з попереднім і перехідними етапами. Попередній етап становлення був пов'язаний в основному з перекладами релігійних текстів і перших наукових трактатів античних авторів та тривав перші три десятиліття XII ст.

Перший період тривав від часу створення архієпископом Раймундо колегії перекладачів у 1130 р. до його смерті в 1152 р. Цей період сприяв утвердженню перекладацької справи як однієї із форм організації поширення знань за допомогою перекладу творів філософії і релігії з арабської, єврейської мови на латину.

Другий період починається з приходом короля Альфонсо X в 1252 р. і охоплює майже все XIII століття. Цей етап знаменується перекладами трактатів алхімії, астрономії, фізики та математики, що поклало початок розповсюдженню у Європі не тільки світових релігій, філософського світогляду, а й науки, що підвела суспільство до нових соціальних і духовних перетворень, які сприяли переходу до наступної історичної епохи розвитку суспільства – Відродження.

Толедська школа перекладачів – це не соціальна інституція (установа) у буквальному розумінні слова, а феномен, явище, яке у своїй сутності відображало об'єктивні міжкультурні соціальні зв'язки і стало рушійною силою у розвитку Середньовічної наукової думки, широко розповсюджуючи її досягнення по всій Європі, завдяки інтенсивному розвитку перекладацької діяльності.

Переклади стародавніх трактатів з таких наук, як астрономія, астрологія, алгебра, медицина та ін. притягували численних науковців з усієї Європи, які приїжджали в Толедо і нібито з перших вуст дізнавалися про зміст цих книг.

Завдяки цьому знання, отримані від арабських, грецьких і єврейських текстів, у подальшому знайшли свій шлях у створених університетах Європи.

Завдяки діяльності Толедської школи переклад набув чіткої наукової спрямованості, що дало поштовх у розвитку європейської науки, а робота перекладачів поступово набула науково-педагогічного характеру.

На основі досвіду роботи перекладачів почала створюватися певна методика перекладу, його види. Сам переклад поступово став не тільки діяльністю з інтерпретації тексту однією мовою і створення його еквіваленту іншою мові, а й певним видом педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жильсон Э. Философия в Средние века. От истоков патристики до конца XIV века / Жильсон Э.; пер. с французского. – М. : Республика, 2004. – 286 с .

2. Журавлев О. В.Толедская школа переводчиков (очерк историографии) / Альманах VERBUM 5 / Образы культуры и стили мышления: иберийский опыт / Medieval Studies / О. В. Журавлев. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.academia.edu/8753317/VERBUM_5

3. Костикова О. И. История перевода: предмет, методология, место в науке о переводе / О. И. Костикова // Вестник Московского университета. Сер. 22. Теория перевода. – 2011.

4. Михайличенко О. В. Суспільно-політичні та гуманітарні науки: теорія, історія та методика навчання / О. В. Михайличенко [Текст з іл., передмова М.Б.Євтуха]. – Суми : СумДПУ, 2011. – С.345 с.

[1] HighBeam™ Research, Inc. / encyclopedia.com / Abraham Bar Ḥiyya Ha-Nasi [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-2830900023.html

5. Нелюбин Л. Л. Наука о переводе. История и теория с древнейших времен до наших дней / Нелюбин Л. Л., Хухуни Г. Т. – М. : ФЛИНТА, МПСИ, 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kniga.com/books/preview_txt.asp?sku=ebooks319367#TOC_IDA13GZB,

6. Оболенская Ю. Л. Переводческая мысль в Испании XII – XVIII веков / Ю. Л. Оболенская // Юбилейный сборник статей «Вопросы иберо-романской филологии», МГУ им. М. В. Ломоносова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lit-prosv.niv.ru/lit-prosv/articles-spa/obolenskaya-perevodcheskaya-mysl.htm

7. Ángel González Palencia. El arzobispo Don Raimundo de Toledo / Ángel González Palencia. – Barcelona, 1942. – 213 p.

ВИМОГИ
до публікацій у
ЗБІРНИКУ НАУКОВИХ ПРАЦЬ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЛІНГВІСТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«Теоретичні питання культури, освіти та виховання»

До друку приймаються неопубліковані раніше матеріали: наукові статті, огляди, рецензії тощо, які відповідають тематиці Збірника.

Наукова стаття має містити виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлювати конкретне окреме питання з теми дисертації чи наукового дослідження, визначати науковий пріоритет автора, робити її матеріал надбанням фахівців.

Наукова стаття подається до друку в завершеному вигляді відповідно до вимог ВАК України (Див. Бюлетені ВАК України № 1, 2003 р.; № 2, 2008 р.; № 9 – 10, 2011 р.).

Перелік обов'язкових елементів статті:

- Постановка проблеми у загальному вигляді та визначення її зв'язку з важливими науковими чи практичними завданнями.
- Аналіз новітніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор.
- Визначення невирішених раніше питань загальної проблеми, яким присвячується означена стаття.
- Формулювання цілей статті (постановка завдань).
- Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів.
- Висновки з викладеного у статті дослідження, визначення перспектив подальших розвідок у цьому напрямі.

При написанні статті **необхідно дотримуватись певних правил**:

- назва статті має максимально стисло відбивати її основну ідею, думку;
- слід уникати стилю наукового звіту чи стилю науково-популярної статті;
- недоцільно ставити риторичні запитання; мають переважати розповідні речення;
- цитати у статті використовуються дуже рідко; необхідно зазначити основні ідеї, а після них у дужках указувати прізвища авторів, які уперше висловили їх;
- усі посилання на авторитети подаються на початку статті, основний обсяг якої присвячується викладу власних думок; для підтвердження достовірності своїх висновків і рекомендацій не слід наводити висловлювання інших учених, оскільки це свідчить, що ідея дослідника не нова, була відома раніше і не підлягає сумніву;
- стаття має мати просту структуру (без поділу на розділи і підрозділи).

Мова публікації – українська, російська, англійська.

Обсяг статті – 10–12 сторінок з таблицями, схемами та малюнками.